

Thyboernes træk

Af Laust Grove Vejlstруп, Boddum

Selv et halvt hundrede års iagttagelser af thyboernes gøren og laden er ikke et tilstrækkeligt grundlag for en fordomsfri og værdineutral afhandling. Derfor er det følgende en uskyldig opremsning af subjektive og personlige oplevelser – de seneste 15 år på nærmeste hold som fastboende. Tilgiv, hvis fantasien er løbet lidt af med mig.

Lad os starte med referatet af det mislykkede bondeoprør i Husby Hole i Han Herred i 1441.

- Først flygtede de morsingboer,
- og så de forrædere fra Thy.
- Efter dem stod de vendelboer,
- de ville ikke fly!

Dér fik morsingboerne, hvad de har godt af, mener det store flertal af thyboer sikkert. På gylleøen opfattes prædikateret forrædere om thyboerne sikkert også med velbehag. Der har alle dage været et venligt drillende forhold mellem de to folk. Min beskedenhed forbyder mig at nævne, hvor jeg trådte mine barnesko, så ikke ét ord om vendelboer.

Det slog mig, da jeg første gang kom til Thy, at her måtte de lokale være velstillede. Aldrig havde jeg set så små og så smalle veje – men med asfalt. På min hjemegn var tilsvarende veje med grus. Forklaringen var, at thyboerne efter Den anden Verdenskrig blev tilgodeset med beskæftigelsesarbejder; det var projekter med det formål at bekæmpe arbejdsløsheden – især blandt arbejdsmænd og andre ufaglærte. Det er dem, der i dag kaldes specialarbejdere.

Af folk uden uddannelse har der altid været mange i Thy. Det er der stadig. Forholdsvis færre end i andre egne af landet har en formel uddannelse. Men i mange situationer kan et stort kørekort være bedre end en lille studentereksamen.

Den anden Verdenskrig blev der ikke talt meget om. Tyskerne havde efterladt en kæde af

kanonstillinger langs Vestkysten; men om værnemagere og feltmadrasser talte thyboerne, jeg mødte, stort set ikke. Det var, dengang Vandbygningsvæsenet transportererede kystsikring på smalle spor langs tangen.

I adskillige år – og måske stadig – tæller Thy relativt flere medlemmer af Hjemmeværnet end andre egne af landet. Dels en konsekvens af krigen og dels en konsekvens af thyboernes retsaffenhed.

De vil bevare freden. Men de kan også være stridbare. Det gælder ikke mindst landmændene, som flittigt har taget del i de oprør som Landbrugernes Sammenslutning i 1930'erne og LR 80 et halvt hundrede år senere for blot at nævne et par.

Derimod er det – så godt som – uden hold i virkeligheden, når det påstås, at momsens, hastighedsbegrænsningerne på vejene og forbudet mod jægnernes anvendelse af blyhagl ikke rigtig har slået an i Sydthy.

Havde Miljøministeriet peget på et sted i Sydthy til det kommende testcenter for vindmøller, ville en vis herre have været løs! I Sydthy er indbyggerne naturskære – og vi har virkelig en natur at elske, hvad enten der skiltes med "Nationalpark" eller ej. Skiltene gør jo ingen forskel! Som på andre stræk langs Vestkysten havde og har troen et solidt tag i indbyggerne.

Gennem små ruder i huset, som vi købte i Agger på strøget overfor kirken, så jeg det hver søndag. Det var for resten til stor fortrydelse for aggerboerne, at folk udefra købte helårshuse for at anvende dem som fritidsboliger. De lokale gjorde oprør. Æ kommunalråd (kommunalbestyrelsen) satte en særlig paragraf i loven i kraft. Nu kunne kommunen lægge sin klamme hånd på en helårsbolig, hvis kommunen stod med en husvild familie. Heldigvis havde jeg søgt om tilladelse til at bygge om. Reelt var huset ubeboeligt – og kommunen havde vist slet ingen husvilde.

Det var Aksel "Brød" Sørensen fra Ydby, der som ejendomskommissionær, som thyboerne kaldte dette erhverv, formidlede handlen. Mellemnavnet, fordi han egentlig ernærede sig som brødkusk. Senere har kommissær fra både brugsforeninger, frie købmænd, foruden personer med andre uddannelser sluttet sig til branchen; men det er vist ikke specielt for Thy.

Aviser helt ovre i København skrev om aggerboerne, der ville være alene. Det blev de allersidst på året 1978. En snestorm som den, vi oplevede sidste vinter, afskar byen fra omverdenen. Berlingske Tidende bragte en tegning af kunstneren Erik Werner af en fisker med sydvest og i snestorm og teksten "Endelig alene". I dag hænger originalen på mit kontor.

Ikke ét knubbet ord hørte jeg i de 25 år, huset i Agger var mit andet arbejdssted; når jeg skulle have fred til at skrive. Jeg kan ikke forestille mig, at et fadderskab, jeg tegnede til det ombyggede missionshus, og en skilling fra Jyllands-Postens Fond til byens signalmast var årsagen til, at jeg følte mig accepteret.

Da jeg som ny i byen bad om ti pilsnere hos købmand Iversen, kom han med lyse øl. De lyse var, hvad han – og dengang også Brugsen – solgte. Detailhandelen blev mere liberal – først Brugsen, som ifølge den daværende uddeler mistede kunder, men fik større omsætning i takt med procenterne i flaskerne. Senere købmanden, inden han drejede nøglen om.

Som købmanden er væk, er brugsforeningen det også. Kun i Hurup gik det strygende. I en årrække var Hurup efter sigende den by i landet, der kunne mønstre flest kvadratmeter daglige varebutik per indbygger.

Men så kom den hyperaktive Lone Mark til Agger. Så kom der igen gang i handlen og i hele byen.

Når det gælder frigivelsen af spiritus, kneb det også i Hurup – i det mindste på Missionshotellet. En gammel servitut var til hinder for en bevilling til udskænkning af stærke drikke – indtil dommer Lund i Thisted, der såmænd nok bliver navnkundig om nogle år, skar igenem og ophævede begrænsningen.

I nogle år var Agger hele Thys og Thyholms Sodoma og Gomorra med tøjlesløse, tørstige

tøser og fordrukne flaskebørn af det modsatte køn et par steder i byen, hvor der var dans til den lyse morgen.

Det må have anfægtet de aggerboer, som dengang bekendte sig til Indre Mission. De var mange. De sås søndag aften søge mod byens restaurerede missionshus – efter min hukommelse ofte balancerende med en lagkage.

Om søndagen lyttede de trofast til Guds ord i kirken. Efter gudstjenesten flokkedes mændene udenfor kirken. Det mindede om et indflydelsesrigt ældsteråd, som det kendes i Mellemøsten. Men det var givetvis en uskyldig harmløs udveksling af de seneste nyheder. Ældsterådet må ikke forveksles med de nymodens og officielle ældreråd.

Nyheder henter thyboerne i den lokale avis. Typisk deler to eller tre familier et abonnement. Intet haster i Thy – heller ikke at blive orienteret. Af oprindelig tre aviser er der én tilbage – og den udgives tilmed fra Aalborg. Det er byen, som siden 2006 har erstattet Viborg som thyboernes verdslige hovedstad. Akkurat som Aalborg i forvejen var og er thyboernes stiftsby.

For sydthyborgerne spiller det ingen rolle, om de hører til udkanten af den ene eller den anden af de nye regioner, som har erstattet amterne. Egnen er under alle omstændigheder vendt mod nord, altså Thisted og ikke Struer eller Holstebro. Sådan har det været, siden Thyholm i 1970 forlod det gamle Thisted Amt for at blive lemmet ind i Ringkjøbing Amt. Foruden Draget er det eneste bånd, som er tilbage mellem Thyholm og Sydthy, vist landboforeningen. Også kirkeligt har Thyholm på det seneste forladt Sydthy Provsti.

Som thyboerne har det med morsingboerne, har danskerne det med svenskerne, når det drejer sig om fodbold. Derfor var stemningen høj, da Danmark i 1992 vandt guld i Europamesterskaberne i fodbold – så høj, at balstyriske unge ringede med kirkens klokke i Agger. Da jeg dagen efter luftede mit mishag overfor formanden for Indre Mission, belærte han mig om, at kirken deltager i alle glæder. Klokkeringen var efter hans opfattelse på sin plads.

Det var den derimod ikke, når unge – formentlig turister – i opløftet stemning ikke kun-

ne lade rebet til klokkekneblen i fred om natten mellem lørdag og søndag.

Da slagter Willy Larsen fra Vestervig og jeg en dag ordnede verdenssituationen over en øl i bagende sol syd for huset i Agger, fattede han interesse for en bunke tomme papkasser, jeg havde liggende. Slagteren betroede mig, at han på sin landtur til bl.a. Agger solgte adskillige flasker brændevin – når de var på tilbud, forstås. Bare de kunne smugles ind skjult mellem slagtervarer og helst i papkasser.

Aggers første kirke med tilhørende kirkegård ligger i dag et godt stykke ude i Vesterhavet. ”Der står altid en del fisk på kirkegården”, betroede en aggerbo mig engang.

Kirke nummer to fra 1838 var allerede knap 150 år senere så medtaget af Vestkystens barske klima, at også den måtte rives ned. Men kirker skal genopføres – uanset deres relativt unge alder, siger Nationalmuseet. Det skete. Det er mig fortsat en gåde, at den så måtte opføres nogle meter længere i den vestlige ende. Også selvom det var for at skabe lidt plads i ly for vestenstormen, når nye aggerboer ventede i våbenhuset, før de skulle holdes over dåben.

Thyboerne er lokale. Lidt drilagtigt siger jeg gerne, at adskillige aldrig har været syd for Od-desundbroen. Det passer naturligvis ikke i det enogtyvende århundrede. Men der var en del om snakken for et halvt hundrede år siden.

Formentlig af samme årsag har thyboerne giftet sig med thyboer. Familiebåndene er som filtrede fiskeliner. De går på kryds og på tværs, og de er tætte. Selv thyboer, som i de unge år vovede sig til København for at læse, fandt tit hinanden. Det var i Thyboforeningen, der stadig eksisterer, men vist ikke trives ret godt.

En tilflytter skal vare sig for at sige noget om nogen, fordi familierne er gift ind i hverandre. Heldigvis ikke med de negative konsekvenser af fætter- og kusineægteskaber, som vi ser blandt andre folkeslag – og efter sikre forlydender også på Mors.

De nære slægtskaber ses også af familienavne, som er udbredte. Måske fordi adspredelserne var få og små i Thy i gamle dage, var den eneste rigdom i mange familier de store børneflokke.

Som familie betragtes også næstsøskende-

børn – et udtryk, der var nyt for mig, da jeg kom til Thy. Det dækker over børn af forældre, som er fætre og kusiner, har jeg lært.

I Sydthy råder lokalpatriotisme. Det var ikke tilfældigt, at Sydthys kommunalbestyrelse fra 1970 indtil 2006 bestod af ikke færre end 19 medlemmer. Det sikrede i det mindste i teorien, at den halve snes sognekommuner, der dannede Sydthy Kommune, kunne få en plads i den nye kommunalbestyrelse. I denne forbindelse er det tankevækkende, at Sydthy Kommune var overrepræsenteret i Thisted Byråd efter den kommunale strukturreform i 2006. Sognepolitikken lever i bedste velgående.

Borgerne stod sammen, akkurat som de står sammen om deres landsbyer. Det skal lades usagt, om det skyldes sund konkurrence eller sygelig jalousi. Det er en kendsgerning, at den gamle Sydthy Kommune har flere idrætshaller målt per indbygger end nogen anden kommune i landet.

Flertallet af landsbyer har egne diletanter, som giver forestilling hver sæson. Hele Sydthy har siden 1983 kunnet glæde sig over Fyrspilene. Overalt gøres gymnastik og der skydes bogstaveligt talt til den store guldmedalje. De ældste samles i ”Hopla” og i ”Traant” – et ord, som en tilflytter uden sprognemme aldrig ville ane betyder travlt.

Det er almindelig kendt, at jyder i al almindelighed udtrykker deres begejstring over en ting ved at sige: - Det er ikke så ringe endda! Det er ikke tilstrækkeligt for thyboer, har jeg noteret mig. Selv med klar udsigt til succes, føjer de for en sikkerheds skyld alligevel til: ”- Men sæt nu...”. Det er en vane altid og for en sikkerheds skyld at tage mulige bekymringer på forskud.

Mænd med en fiskekasse fast monteret på knallerten hører stadig til billedet af Sydthy. Der er flere fritidsfiskere og jægere i Sydthy end andre steder i landet – akkurat som da det gennem århundreder var en forudsætning for livets opretholdelse.

I den lokale telefonbog søges abonnenterne under de gamle centralnavne som Doverodde, Morup Mølle og Ydby. Noget lignende opleves næppe tilsvarende andre steder i landet. Selv i

Koldby og Hørdum (for en lille menneskealder siden af Jyllands-Postens læsere kåret som landets kedeligste by) er der sammenhold – ikke mindst efter, at disse byer for en halv snes år siden blev påduttet postnummer 7752 Snedsted i den gamle Thisted Kommune.

For ikke at tale om Boddum! Nogle bor på Boddum – andre i Boddum. Jeg gad vide, hvad der er det rigtige. For nok var Boddum i tidernes morgen en ø; det var i stenalderen. Men selv 4000 år senere er der stadig nogen, der bor på Boddum.

Heldigvis flytter mange unge familier til Boddum, som – med en tidligere borgmester ord – er det sted, hvor ”de kloge” bor. Vråvl! Selvfølgelig er ikke alle, der bor i Boddum, kloge. Der er bare nogle tilflyttere, som påkalder sig opmærksomhed, fordi de lægger sig i selen for at gøre Boddum og resten af Sydthy til et attraktivt sted at bo.

Det gør også ildsjæle med andre adresser end Boddum. Thyboerne trak sikkert på smilebåndene, da en tilflytter for en halv snes år siden foreslog, at Ydby lægger hovedgade til et museum for gadelygter. Det var ikke noget at grine af. Knap hundrede gaslamper fra hele verden har siden 1978 oplyst dele af Tiergarten midt i Berlin – så hvorfor ikke også i Ydby?

De lokale tilbøjeligheder blev også demonstreret, da diskussionen op til strukturreformen gjaldt den nye kommunes navn. Thy eller Thisted? Vi var et mindretal af indvandrede farisæer, der gik ind for Thisted. Daværende indenrigsminister Lars Løkke Rasmussen og kolleger i Thisted Byråd var på vores parti. Som bekendt blev det Thisted.

Sydthy har flere kirker i forhold til indbyggertallet end nogen anden kommune – på nær en kommune vist nok på Sydhavsøerne. Sydthy Kommune havde gennem flere år sin faste plads på sejrsskamlen over de højeste procenter for både kommuneskat og kirkeskat. For nylig brillerede Visby sogn som landets eneste med 100 procent medlemmer af Folkekirken.

Et tydeligt træk ved thyboerne er deres påholdenhed. Selv Sydthys største byer er blevet forskånet for amerikanske burgerbarer. Det er slet ikke thyboernes natur at spise på restau-

rant. Spisestederne lever mestendels af turister og familiefester. Enkelte af dem har så gode køkkener, at de fortjener større søgning.

Vestjyder lever længere end gennemsnittet af danskere. Det er ikke ved lægernes hjælp. For det første er der ikke overflod af læger. Og for det andet ligger det ikke til thyboer at gå til læge. Ikke altid i tide og da slet ikke i utide. Det er ikke alene derfor, Hurup har udviklet sig til en rollatorby. Det hænger nærmere sammen med, at landboerne i takt med den ændrede struktur i landbruget har solgt deres ejendomme for at indtage parcelhusene i Hurup, hvor indbyggernes gennemsnitsalder må være høj.

Skønt vi lever længe i Sydthy, bliver vi alt i alt færre. De unge flytter efter uddannelse og arbejde – og vender ikke tilbage. Det var vist kun det første år, Arriva betjente Thybanen, at befolkningstallet var nogenlunde stabilt i Sydthy. Det britiske jernbaneselskab repræsenterede globaliseringens indtog i Thy. Men det kørte ikke rigtig for Arriva, så thyboerne kunne slet ikke komme hjemmefra, blev det sagt.

Slakteriet er lukket, sygehusene i Koldby og Vestervig er for længst nedlagt. Tilbage er snart kun forretningsfolk og dem, der bilder sig ind, at vi kan leve af at barbere hinanden eller tage beskæftigelse på nogle af de få, men meget store industrier, der er skudt op. For resten sørger kommunen!

Også landmændene bliver færre. Automatisering og stadig større brug kræver mindre mandskab. I daglig tale gør landmændene her på egnen deres jordtilliggender op i tønder land bygsæde. Det er et gammelt dansk flademål, som næppe mange udenfor Thy kender. En tønde land sæde svarer til 10.000 kvadratalen eller cirka 3.900 kvadratmeter. Det er 99 år siden, meter afløste alen som officielt flademål her til lands.

Det mål, der til hverdag anvendes i andre egne af landet, er tønder land – slet og ret. Det svarer til cirka 5.500 kvadratmeter. Ved handler og andre særlige lejligheder har det officielle mål, som nu om dage er hektar, vundet indpas.

Når husmanden i Thy taler om sine 20 tønder land (underforstået bygsæde), så har han, hvad husmænd i andre egne af landet angiver

som 14 tønder land. Da det ikke ligger til thy-boer at prale – bestemt ikke! – har det ingen praktisk betydning.

Pudsigt, at udtrykket en tønde land sæd formentlig af vikingerne blev taget med til England og navngivet acre. Det er målet, som stort set hele den engelsktalende verden anvender i dag. Thy har sat sig sine spor.

Heldigvis har Sydthy sin egen lokalhistoriske årbog, som andre dele af Thy har det. Uden denne årbog ville historisk interesserede ikke kunnet dele deres viden med en større kreds. Og jeg ville ikke have kunnet give læserne en beskeden fornøjelse med disse spredte indtryk af Sydthy.

Parti fra Boddum